

การรับบุตรบุญธรรมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การรับบุตรบุญธรรมเป็นการก่อตั้งสถาบันครอบครัวอย่างหนึ่ง ซึ่งในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศใด หากได้มองย้อนไปในอดีตกาลแล้วจะพบว่า ในแต่ละประเทศมีวัตถุประสงค์และเหตุผลในการรับบุตรบุญธรรมแตกต่างกันอยู่มาก

ในการรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเอกชนนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสร้างความรู้สึกให้เกิดในตัวบุตรบุญธรรมที่จะมีต่อผู้รับบุตรบุญธรรม อันเป็นความรู้สึกที่บุตรจะพึงมีต่อบิดามารดา เช่น ความเคารพนับถือ หรือกตัญญูกตเวที เป็นต้น แต่ในบางกฎหมายมหาชนนั้น การรับบุตรบุญธรรมได้เกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมืองและทางสังคม อย่างเช่น การกำหนดบุคคลที่จะเป็นทายาทในจักรวรรดิโรมันโบราณ หรือการที่นโปเลียนรับบุตรของแม่ทัพของเขา มาเป็นบุตรบุญธรรม เนื่องจากแม่ทัพหรือทหารเหล่านั้นถูกฆ่าในสงคราม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีประเทศหลาย ๆ ประเทศใช้กฎหมายรับบุตรบุญธรรมเป็นครั้งแรก หรือไม่มีบางประเทศบทกฎหมายเก่าที่มีอยู่เดิม ซึ่งไม่สอดคล้องกับความคิดสมัยใหม่ เพื่อนำออกมาใช้บังคับ เนื่องจากแนวความคิดในสมัยก่อนนั้น มุ่งจะคุ้มครองประโยชน์ของผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นสำคัญ ต่างกับปัจจุบันมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของเด็ก ตัวอย่างในเรื่องนี้ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย การรับบุตรบุญธรรมได้มีมาแต่สมัยคดีคำบรรพ์ เริ่มจากความพอใจของผู้ให้และผู้รับในการรับมอบบุตรบุญธรรม ซึ่งอาจเป็นความเชื่อที่ว่า ถ้ายกบุตรของภรรยาให้คนอื่นแล้วเด็กจะโชคร้ายบ้าง เกิดจากปัญหาความยากจนไม่สามารถเลี้ยงดูด้วยตนเองบ้าง บางทีก็เป็นการยกให้แก่วัยที่พี่น้องของตนเอง บางทีก็เป็นเรื่องของการรับมรดก ซึ่งวิธีการรับบุตรบุญธรรมก็ไม่มีพิธีของอะไร

ต่อมาได้มีการกำหนดเรื่องการรับบุตรบุญธรรมไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2519 ในบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 4 มาตรา 1598/19-37 และกำหนดวิธีปฏิบัติของอำเภอในเรื่องการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไว้ในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ต่อมาเนื่องจากรัฐบาลได้เล็งเห็นว่า การรับบุตรบุญธรรม นั้น ได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์จากเด็กของบุคคลบางกลุ่ม โดยมีได้ คำนึงถึงความสุขหรือสวัสดิภาพของเด็ก จึงได้ตราพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้บังคับเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรม

ปัจจุบันนี้จึงเห็นได้ว่า การรับบุตรบุญธรรมซึ่งรวมทั้งเด็กและผู้ใหญ่นั้นมีหลักการใหญ่ อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แต่สำหรับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ด้วย การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจึงต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายถึง 3 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2519, พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ซึ่งทำให้เกิดความคิดของบุคคลบางกลุ่มขึ้นมาว่า การรับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นเรื่องซึ่งไม่ใหญ่โตอะไรนักและเกี่ยวข้องกับบุคคลบางคน ซึ่งมีความประสงค์จะดำเนินการเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น และบุคคลเหล่านั้นก็ไม่ใช่นส่วนใหญ่ของประเทศ เนื่องจากสังคมไทยยังมีความคิดอยู่ว่า การเอาเด็กอื่นซึ่งมิใช่บุตรหลานมาเลี้ยงเป็นบุตรนั้น อาจทำให้ผู้เลี้ยงผิดหวังและเสียใจได้ในภายหลัง ดังได้มีคำกล่าวกันติดปากว่า "เอาลูกเขามาเลี้ยง เอาเมียงเขามาอม" หรือ "เลือดมันข้นกว่าน้ำ" เป็นต้น ดังนั้น คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่นิยมการเอาเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมมากนัก ซึ่งผิดกับในต่างประเทศ ผู้ขอรับบุตรบุญธรรมจะต้องเข้าคิวกันเพื่อขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดังจะเห็นได้จากเอกสารรายงานการประชุมของ มาคาเรคตา ทรอนฮิล ซึ่งเป็นที่ปรึกษาพิเศษขององค์การสวัสดิการสังคมเพื่อเด็ก

ได้เขียนไว้ว่า "การรับบุตรบุญธรรมเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย สิ่งที่ทำให้เกิดความสนใจกันก็
ได้แก่ วิทยุ ทีวี และการพบปะสนทนากัน การกระจายความสนใจเรื่องนี้ออกไปอย่างกว้าง
ขวางมีผลสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา..."¹

จากสถิติการขอรับบุตรบุญธรรมในประเทศไทย ปรากฏว่าการขอรับบุตรบุญธรรมนั้น
ส่วนใหญ่นิยมการขอรับบุตรของญาติพี่น้องมาเลี้ยงมากกว่าขอรับเด็กจากครอบครัวอื่น เมื่อ
เป็นดังนี้จึงเห็นว่า เมื่อการรับบุตรบุญธรรมซึ่งมีใจเรื่องใหญ่โตอะไรสักอย่าง ทำไมจึงต้องใช้กฎหมาย
ถึง 3 ฉบับ ถ้าจะรวบรวมเรื่องการรับบุตรบุญธรรมทั้งหมดไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวกันจะดีกว่า
และสะดวกกว่าในการใช้กฎหมายหรือไม่ ผู้มีแนวความคิดนี้ก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนอีกว่า
ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เรื่องการรับบุตรบุญธรรมก็บัญญัติไว้เพียง 19 มาตรา
เท่านั้น และในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ก็บัญญัติเรื่องวิธีดำเนินการ
เกี่ยวกับการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไว้เพียงไม่กี่มาตรา ซึ่งเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับ
เรื่องอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัตินั้น นอกจากนี้ข้อความบางตอนในประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา 1598/19 ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี จะรับบุคคลอื่น
เป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี"²
นั้น เป็นข้อความซึ่งคล้ายคลึงกับที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478

¹ U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Protecting Children in Adoption. Report of a Conference Held in Washington 27 and 28 (June, 1955) : 5.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/19.

ซึ่งเพิ่มเติมระเบียบการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2483 ข้อ 46 ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลผู้ร้องขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมได้ ตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 (ตามกฎหมายเก่า) นั้น จะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ ในวันร้องขอจดทะเบียน และ 2. มีอายุต่ำกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี..."¹ ซึ่งเห็นได้ว่าการแยกกฎหมายในเรื่องเดียวกันออกเป็นหลาย ๆ ฉบับนั้น อาจเกิดการซ้ำซ้อนกันในเรื่องข้อความที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้สำหรับบุคคลากรผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอหรือกรมประชาสงเคราะห์ก็จำเป็นต้องศึกษากฎหมายทั้งหมดนี้ให้เข้าใจโดยตลอด มิใช่จะศึกษาแต่เพียงกฎหมายที่ตนปฏิบัติงานอยู่เท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นปรากฏว่า เจ้าหน้าที่อำเภอจะศึกษาแต่เพียงพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ซึ่งตนต้องปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำเท่านั้น เมื่อราษฎรที่มาติดต่อมีปัญหาใดก็ตามที่ไม่สามารถชี้แจงขึ้นก่อนตามกฎหมายซึ่งตนมิได้ปฏิบัติอยู่ได้ นอกจากนั้นที่เห็นได้ชัดแจ่มคือ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 3 ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้ว่า การยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้น ผู้มีอำนาจจึงตัวก่อนให้ยื่น ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ว่าการกิ่งอำเภอ หรือที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัด² ซึ่งเมื่อผู้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ไปยื่นคำขอที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอมักปฏิบัติไม่ใคร่ถูกต้องในเรื่องเอกสารหรือวิธีการในการรับบุตรบุญธรรม (เพราะเป็นเอกสารที่ออกโดยกรมประชาสงเคราะห์) ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอมิได้ศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมให้เข้าใจอย่างตลอดแท้ ซึ่งในการนี้ทำให้เกิดความบกพร่องในการปฏิบัติงานอยู่เนือง ๆ ดังตัวอย่าง

¹ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 เพิ่มเติมระเบียบการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2483, ข้อ 46.

² กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2523) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522, 97 ราชกิจจานุเบกษา 11 ตอนที่ 8 (ฉบับพิเศษ), (18 มกราคม 2523): ข้อ 2.

หนังสือกรมมหาดไทยที่ 145/2491 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2491 จากอธิบดีกรมมหาดไทยถึงคณะกรรมการจังหวัด ความว่า ควายนาย ทะเบียญกลางโคเสนาอาตามที่นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ โคสงสำเนาทะเบียนครอบครัวไปนั้นได้ตรวจพบชอบพร้อมเรื่อง ๆ เป็น จำนวนมาก ว่าทางอำเภอมักจะมีผิดพลาดต่อกับกฎหมายและระเบียบ แบบแผนซึ่งกระทรวงไครวางไว้ ข้อผิดพลาดที่พบมากที่สุดคือ มาตรา 1585 (ตามกฎหมายเก่า, กฎหมายใหม่ มาตรา 1592/25) แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสจะตองได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน เว้นแต่คู่สมรส นั้นจะฉีกจริศหรือสูญหายไปไม่น้อยกว่า 1 ปี แต่ทางอำเภอไม่ใคร่สนใจ โดยเฉพาะทางฝ่ายคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม ทางอำเภอยังไม่ได บันทึกรายความยินยอมไว้ใน คร. 14 กันหลัง นอกจากนี้ยังมีข้อบกพร่อง ในเรื่องพยานไม่ครบบาง นายทะเบียนไม่ลงชื่อบาง เหล่านี้ล้วนเป็น ข้อบกพร่องซึ่งไม่ว่าจะมีการผิดพลาดใด การผิดพลาดดังกล่าวย่อมเป็น เหตุให้เสื่อมประโยชน์ของประชาชน เพราะเป็นเรื่องความสมบูรณ์ของ กฎหมาย ในเรื่องข้อบกพร่องเหล่านี้ กรมมหาดไทยได้เคยขอความ เขาใจและตั้งเค้าขึ้นมาหลายครั้งหลายคราวก็ไม่ใคร่ผล ฉะนั้นจึงขอให้ กรมการจังหวัดไครรวมมือสั่งกำชับนายทะเบียนอำเภอและกิ่งอำเภอ ทุกแห่งในจังหวัดนี้พยายามระมัดระวังปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบที่วางไว้โดยเคร่งครัด ถ้าหากสำนักทะเบียนอำเภอใด ปฏิบัติการบกพร่องผิดพลาดอันแสดงให้เห็นถึงความไม่เอาใจใส่สัก ทางกรมจะไครพิจารณาโทษต่อไป ¹

¹ กรมการปกครอง, "คู่มือการปฏิบัติงานทะเบียนครอบครัวและพินัยกรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525), หน้า 308.

ดังนั้น ผู้มีแนวความคิดในเรื่องนี้จึงสรุปว่า ควรจะบัญญัติกฎหมายเรื่องการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในหลาย ๆ ฉบับนั้น รวบรวมไว้เป็นฉบับเดียวกัน โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และการรับผู้ใหญ่หรือผู้บรรลุนิติภาวะแล้วเป็นบุตรบุญธรรม เพราะการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้น มีขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ มากกว่าการรับผู้ใหญ่เป็นบุตรบุญธรรม โดยเรียบเรียงขั้นตอนให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ผู้ที่ต้องปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้จดทะเบียนที่ประชาสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ได้มีกฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับ และการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมก็ได้ศึกษากฎหมายทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งจะทำการปฏิบัติงานเป็นไปได้อย่างขึ้นและเป็นการเสริมทักษะให้แก่บุคลากรซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้มีแนวความคิดที่แตกต่างจากแนวความคิดนี้ออกไปอีก โดยเห็นว่าไม่ควรจะรวมกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ เกี่ยวกับเรื่องการรับบุตรบุญธรรมเข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากว่าการจะรวมกฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ไว้เป็นฉบับเดียวกัน จำเป็นต้องกระทบกระเทือนถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายใหญ่ของประเทศ ซึ่งใช้กันอยู่ทุกวันนี้ การแก้ไขปรับปรุงนั้นจำเป็นต้องแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่และไม่อาจทำได้โดยง่าย นอกจากนี้ฝ่ายนี้ยังเห็นอีกว่า การที่กฎหมายเรื่องการรับบุตรบุญธรรมแยกออกเป็น 3 ฉบับนั้น ก็เนื่องจากว่า การแบ่งส่วนราชการต่าง ๆ นั้น แต่ละหน่วยงานก็มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป ก็จำเป็นต้องมีกฎหมายที่จะต้องมีกฎหมายที่ใช้ในส่วนราชการนั้น ๆ การศึกษากฎหมายอื่น ๆ ที่ตนมิได้ปฏิบัติงานอยู่แล้วเกี่ยวข้องกับงานที่ตนปฏิบัติอยู่ถือเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจอยู่แล้ว แม้มิได้รวบรวมไว้เป็นเล่มเดียวกันก็ตาม บางส่วนราชการก็นำกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ รวบรวมไว้ในเล่มเดียวกัน เพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของข้าราชการ นอกจากนี้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ก็มิได้ใช้กับการรับบุตรบุญธรรมทุกกรณี

พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 นั้น ไซ้เฉพาะการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเท่านั้น เพราะกฎหมายฉบับนี้คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กโดยเฉพาะ ในกรณีที่ได้รับผู้ใหญ่หรือผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว เป็นบุตรบุญธรรมก็ไม่คงปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 นี้ เพราะถือว่าผู้ใหญ่มีความรู้สึกรับผิดชอบและสามารถจะตัดสินใจได้คือแล้ว ซึ่งเป็นการยากที่จะถูกหลอกให้ไปเป็นเครื่องมือของบุคคลใด ฝ่ายนี้จึงเห็นว่าการแยกกฎหมายออกเป็นแต่ละส่วน ถึงเช่นที่เป็นอยู่นี้เหมาะสมดีแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม แม้วาวิทยานรชนฉบับนี้มุ่งจะเขียนเกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ก็ตาม แต่ก็เห็นว่าจะเวนเสียมิได้ที่จะกองกล่าวถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม เพราะการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นจะกองเกี่ยวพันกับกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ส่วนที่ 1 การรับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2519 ได้กล่าวถึงการรับบุตรบุญธรรมไว้ในบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 4 มาตรา 1598/19-37 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมและผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายได้กำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี และจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี (มาตรา 1598/19) ¹ การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/19.

เพราะถือว่าบุคคลที่จะเป็นบิดามารดาของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น จะต้องมีควมรับผิดชอบและมีฐานะพอสมควร และก็จะต้องมีวัยที่แตกต่างกับผู้ที่จะมา เป็นบุตรพอสมควร¹

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมยังมีอายุไม่ถึง 30 ปี แต่ไปรับบุตรบุญธรรม ซึ่งถือว่าขาดคุณสมบัติและเจ้าหน้าที่อาจจะรับจดทะเบียนให้ด้วยความพลั้งเผลอหรืออย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ต่อมาจนผู้รับบุตรบุญธรรมอายุถึง 30 ปีแล้ว จะถือว่าการรับบุตรบุญธรรมนั้นสมบูรณ์หรือไม่

ในกรณีใหม่ คำพิพากษานี้ที่ 1884/2497 วางหลักไว้ว่า "การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมอายุไม่ถึง 30 ปี นั้นไม่สมบูรณ์และไม่ใช้กรณีที่ให้สัตยาบันได้ แม้ผู้รับบุตรบุญธรรมจะอายุครบ 30 ปีแล้ว ก็ไม่ทำให้การรับบุตรบุญธรรมนั้นสมบูรณ์"²

ข้อบัญญัติในเรื่องอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมนั้น ในการประชุมองค์การสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศ (The International Union for Child Welfare) ซึ่งมีชื่อย่อว่า I.U.C.W. ที่กรุงเจนีวา ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อเดือนกรกฎาคม 1952 ได้หยิบยกเรื่องอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมขึ้นมาเป็นข้อพิจารณา ทั้งนี้

การกำหนดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรม

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรับบุตรบุญธรรม คือการสร้างความสัมพันธ์ที่บิดามารดากับบุตร (คือผู้รับและบุตรบุญธรรม) ดังนั้นย่อมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนด

¹ สหัทธ สิงหวิริยะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (พระนคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์), 2523, หน้า 177.

² คำพิพากษานี้ที่ 1884/2497.

อายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะกำหนดอายุขั้นต่ำที่คงที่ไว้ เพื่อให้เกิดความแน่นอนในช่วงระหว่างอายุระหว่างอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ให้คงมีอยู่เท่า ๆ กับความแตกต่างของอายุระหว่างบิดามารดาที่แท้จริงกับเด็ก

ในบางประเทศ เด็กที่จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมจะถูกจัดให้ไปอาศัยอยู่กับผู้รับบุตรบุญธรรมก่อนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น จะมีอายุถึงขั้นค่าที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ก็มีข้อกำหนดโดยผู้รับบุตรบุญธรรมจะมีอายุถึงขั้นค่าที่คงที่ไว้ การรับบุตรบุญธรรมครอบคลุมถึงการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อรับบุตรบุญธรรมจะยังไม่ส่งผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย เหตุผลที่คงกำหนดไว้เช่นนี้คือ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแน่นอนว่าผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นได้บรรลุถึงความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมไปได้

ประเทศต่าง ๆ มักจะบัญญัติกฎหมายกำหนดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ทั้งจะตรากฎหมายไว้สำหรับผู้ที่ไม่มีบุตรด้วย ทั้งนี้ก็ด้วยมีแนวความคิดที่จะคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลที่ไม่มีบุตร และเมื่อมาภายหลังบุคคลนั้นจะมีบุตร ตามธรรมชาติโดยการเกิดก็ตาม ก็ไม่ทำให้การรับบุตรบุญธรรมโดยบุคคลนั้นต้องตกเป็นโมฆะไป ด้วยเหตุนี้จึงมีมาตรการระวังป้องกันไว้ก่อนโดยการกำหนดอายุขั้นต่ำที่สูงสุด (high minimum age) ของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอาร์เจนตินา, กัวเตมาลา, สวิตเซอร์แลนด์, ฝรั่งเศส ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ 40 ปี ส่วนใน โบลีเวีย, เปรู, กรีซ กำหนดไว้ 50 ปี (ในประเทศที่มีการคุ้มครองผู้ไม่มีบุตร)

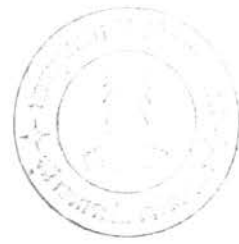
มีหลักอยู่ว่า การรับบุตรบุญธรรมครั้งหนึ่งซึ่งมีผลตามกฎหมายแล้ว แม่ต่อมาภายหลังจะปรากฏว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นได้เกิดบุตรของตนเอง ออกมาก็ความก็ไม่ทำให้มีผลกระทบต่อถึงสถานะภาพของบุตรบุญธรรม ในอาร์เจนตินา, โบลีเวีย และฝรั่งเศส ถ้าหากเด็กถึงกลาวเกิดออกมาในขณะที่มีการรับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมจะเป็นโมฆะไป

สำหรับในประเทศต่าง ๆ ที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองประโยชน์ผู้ไม่มีบุตรนั้น อายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ยังจำต้องกำหนดไว้เช่นกัน

ขอแตกต่างระหว่างอายุขั้นต่ำของบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมถูกกำหนดขึ้นก็เพื่อเหตุผลใหม่ความแน่ใจว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมมีความสำนึกอย่างเพียงพอที่จะมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นบิดามารดา และที่จะคงมีภาระในความสัมพันธ์ฉันท์บิดามารดากับบุตรของบุตรบุญธรรม บทบัญญัติในเรื่องอายุขั้นต่ำปรากฏอยู่ในเดนมาร์ก, ออสเตรเลีย, อังกฤษ, รัฐนิวเจอร์ซีย์, รัฐควิเบก, ยูโกสลาเวีย, โปแลนด์, รัสเซีย (USSR) รัฐออนตาริโอ ในประเทศเหล่านี้อายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมโดยทั่วไปแล้วจะอยู่ในระดับต่ำกว่าในประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตร ซึ่งส่วนมากจะกำหนดไว้ 20 ปี หรือ 30 ปี เป็นต้น ความแตกต่างระหว่างอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมจะอยู่ระหว่าง 18-21 ปี

สำหรับอายุขั้นสูงของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น ในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะในประเทศที่มีข้อบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ไม่มีบุตรหรือไม่ก็ตาม ต่างก็มีการกำหนดนโยบายในเรื่องที่จะกำหนดอายุขั้นสูงของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ทั้งนี้เพราะมีความคิดอยู่ว่าช่วงแตกต่างของอายุที่จะได้ผลดีที่สุดระหว่างบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมคือช่วงที่จะทำให้เหมือนกับว่าเป็นบิดามารดาและบุตรตามธรรมชาติ เหล่านี้เป็นเหตุผลที่คาดหมายว่าผู้รับบุตรบุญธรรมสามารถที่จะให้ความอุปการะเลี้ยงดูเด็กจนคล่องไปได้อย่างดี และดูเหมือนจะปรากฏอยู่โดยทั่วไปว่า อายุที่แตกต่างกันระหว่าง 25-40 ปี ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมนั้นจะเป็นช่วงแตกต่างของอายุที่ได้ผลที่สุด เช่น ในรัฐอะลาบามาของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดอายุขั้นสูงไว้ 40 ปี ในการรับเด็กที่มีอายุ 2 ปี และกำหนดอายุขั้นสูง 45 ปี ในการรับเด็กที่มีอายุ 2-6 ปี ¹

¹ Department of Social Affairs, "Study on Adoption of Children," United Nations Publication (1953) : 31 - 33.

การกำหนดอายุของบุตรบุญธรรม

เรื่องการกำหนดอายุของเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรมนั้น มีหลักอยู่ว่าจะต้องไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรม ในบางประเทศถึงขั้นว่าไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำด้วยซ้ำ การที่มีหลักเช่นนี้อาจจะเนื่องจากเพื่อคุ้มครองเด็กและเพื่อประโยชน์ของเด็ก เพราะการขอรับบุตรบุญธรรมนั้นส่วนใหญ่ผู้รับจะพอใจเด็กที่เล็กมากหรือไม่สามารถจำบีความารคาที่แท้จริงของตนได้ เพื่อที่จะให้เด็กคิดว่าผู้รับเป็นบีความารคาที่แท้จริง เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ขอให้ดียิ่งขึ้น การที่กฎหมายไม่กำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กไว้ อาจทำให้ต้องรับเด็กโตไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม การเลี้ยงเด็กโตนั้นมีปัญหามากกว่าการเลี้ยงเด็กเล็ก เพราะเด็กโตมีความรู้สึกนึกคิดในทางต่อต้านมากกว่าเด็กเล็ก และเด็กโตก็จะมีควมหวังใจว่าผู้ที่เลี้ยงคุณนั้นมีบีความารคาที่แท้จริงความรักความสนิหสนมและความใกล้ชิดก็ไม้อาจเกิดขึ้นได้ เด็กจะจกจำและมีความอาชาตแค้นบีความารคาที่แท้จริงของตนที่ไม่เลี้ยงคุณ จนหาทางแก้แค้นซึ่งอาจจะกลายเป็นผลเสียมากกว่าผลดี

แต่อย่างไรก็ตาม ในประเทศต่าง ๆ บางประเทศได้มีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรมไว้เช่นกัน ในโบลิเวียจะกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กไว้ 14 ปี เว้นแต่เด็กนั้นได้ช่วยชีวิตของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ก็ไม่ต้องพิจารณาถึงอายุขั้นต่ำกฎหมายของโบลิเวียได้ถือว่าการรับบุตรบุญธรรมเป็นสัญญาะหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม ซึ่งบุคคลที่เป็นคู่สัญญาคั้งกล่าวนี้จะต้องมีอายุมากพอที่จะแสดงออกถึงความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในมลรัฐซัสกัตเซวันในประเทศแคนาดา ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กไว้ 6 ปี สำหรับกรณีที่เด็กนั้นถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมโดยหญิงหม้าย หรือบุคคลที่เป็นโสด เว้นแต่ว่าเด็กนั้นได้เข้ามาอยู่ในครอบครัวของหญิงหม้ายนั้นก่อนที่คู่สมรสของเขาจะถึงแก่กรรม แต่ถ้าเป็นการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยคู่สมรสรว่กัน จะไม่มีข้อกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กไว้¹

¹ Ibid, p. 48.

ในประเทศอื่น ๆ เช่น สวิตเซอร์แลนด์และในสหราชอาณาจักร ได้มีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กไว้เพื่อให้การรับบุตรบุญธรรมมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย เด็กดังกล่าวไม้อาจจะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมได้ เว้นเสียแต่เด็กนั้นจะได้อยู่ในครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นระยะเวลาอันสั้นตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 2 ปี เจตนารมณ์ของกฎหมายนี้เพื่อป้องกันการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้นอย่างรีบร้อนโดยไม่รอบคอบ ซึ่งการตัดสินใจนี้จะกระทบกระเทือนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่าย ได้แก่ บุตรบุญธรรม บิดามารดาตามธรรมชาติ และผู้รับบุตรบุญธรรม

ในเรื่องการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็ก ได้มีแนวพิจารณาแตกต่างกันอยู่ 2 ประการ

1. แนวที่ไม่มีการจำกัดอายุขั้นต่ำของเด็ก ซึ่งแนวนี้ได้แก่ประเทศที่ถือว่าการรับบุตรบุญธรรมเป็นสัญญา (contract) ซึ่งประเทศที่ถือนั้นจะมีการรับผู้ใหญ่ (adults) เป็นบุตรบุญธรรมด้วย

2. แนวที่มีการจำกัดอายุขั้นต่ำของเด็ก ซึ่งแนวนี้ได้แก่ประเทศที่ถือว่าการรับบุตรบุญธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กที่ไม่มีครอบครัว (homeless) ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีครอบครัวที่ดีขึ้น อายุที่มีการกำหนดดังกล่าวนี้ในสหราชอาณาจักรและคิวเบก คือ 21 ปี และในยูโกสลาเวีย, โปแลนด์ และรัสเซีย (USSR) กำหนดไว้ 18 ปี ในอาร์เจนตินาได้มีการกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ 18 ปี แม้ว่าตามกฎหมายจะถือว่าบุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อบุคคลอายุ 21 ปี ก็ตาม ¹

ในกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ได้กำหนดเรื่องอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมและผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมไว้เหมือนกับกฎหมายไทยในเรื่องที่ว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุ

¹ Ibid.

แก่กว่าบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี แต่ในเรื่องผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุ 30 ปีนั้น มิได้มีการกำหนดไว้ เพียงแต่ใช้ถ้อยคำว่า "บุคคลที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ จะต้องเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และมีความสามารถครบถ้วนเต็มตามกฎหมายทั้งอยู่ในฐานะสามารถอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย (มาแต่กำเนิด) หรือที่ทำให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรที่มีการรับรองว่าเป็นบุตรหรือเด็กที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นบุตรตามธรรมชาติของบุคคลนั้น หรือบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีอื่น ๆ ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลนั้น และผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุแก่กว่าบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี"¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์หลายของไทยคือต้องการให้ผู้มีความเหมาะสมมีฐานะเป็นหลักฐานหรือสมควรที่จะเลี้ยงดูบุตรของตนเองได้ มารับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายของฟิลิปปินส์บัญญัติไว้กว้างดีกว่าของไทย คือ ถ้าเป็นชาวฟิลิปปินส์มีอายุ 30 ปี แล้วแม้ยังไม่เป็นหลักเป็นฐานและไม่มีความสามารถจะอุปการะเลี้ยงดูใครได้ ก็ไม่มีสิทธิรับบุตรบุญธรรมเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมยังไม่มีหลักฐานที่ดีพอก็จะไม่สามารถให้ความสุขแก่เด็กได้ กฎหมายฟิลิปปินส์พิจารณาความเหมาะสมมากกว่าพิจารณาถึงอายุ เพราะผู้ที่มีอายุ 30 ปีนั้น มิใช่จะมีความเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นหลักเป็นฐานเสมอไปทุกคน และในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีอายุยังไม่ถึง 30 ปี บางคนก็มีหลักฐานดีและมีความเป็นผู้ใหญ่มากกว่าคนอายุ 30 ปี ก็มีเหมือนกัน สำหรับเรื่องความแตกต่างระหว่างอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมก็เหมือนกับกฎหมายไทยคือ 15 ปี

1

The Child and Youth Welfare Code (Presidential Decree No. 603, Philippines), Article 27.

ในกฎหมายของประเทศสวีเดนได้กำหนดไว้ว่า "บุคคลที่มีอายุครบ 25 ปี มีสิทธิที่จะขอเด็กไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมได้ หากได้รับอนุมัติจากศาล และบุคคลที่มีอายุครบ 20 ปี ก็มีสิทธิที่จะขอเด็กไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมได้ หากเด็กที่จะขอไปอุปการะนั้นเป็นบุตรของผู้ขอเอง หรือเป็นบุตรของคุณสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง" ¹ ซึ่งจะเห็นว่าต่างกับของไทยในเรื่องอายุของผู้ขอ คือของสวีเดนนั้นกำหนดอายุไว้เพียง 25 ปี แก่กว่าที่ได้รับอนุมัติจากศาล และยังให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้ขอบุตร ของตนเอง หรือบุตรของคุณสมรสไปเป็นบุตรบุญธรรมอีกด้วย ว่าถ้ามีอายุ 20 ปี ก็มีสิทธิขอได้ ซึ่งต่างจากของไทยมิได้บัญญัติถึงไว้

กฎหมายของรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา มิได้บัญญัติถึงอายุของผู้ขอรับบุตรบุญธรรม แต่บัญญัติไว้กว้าง ๆ ว่า "บุคคลที่จะมีสิทธิรับบุตรบุญธรรมได้แก่บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ที่ยังไม่แต่งงานหรือสามีและภรรยาาร่วมกันรับบุตรบุญธรรมพร้อมกัน..." ² ซึ่งกฎหมายของรัฐนิวยอร์กใช้คำว่า ผู้ใหญ่ที่ยังไม่แต่งงาน (adult unmarried person) ซึ่งคงจะหมายความว่า ถ้าการรับบุตรบุญธรรมโดยคนโสดนั้นจะต้องปรากฏว่า เป็นคนโสดที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งหมายถึง ผู้มีความรับผิดชอบแล้วนั่นเอง จึงจะสามารถรับบุตรบุญธรรมได้ สำหรับคู่สามีภรรยาก็รับได้โดยไม่เป็นปัญหาอะไร

กฎหมายของเกาหลีใต้ มิได้บัญญัติกำหนดอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้เหมือนบางประเทศ เพียงแต่บัญญัติว่า ผู้จะรับบุตรบุญธรรมได้จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วน สามารถเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายของประเทศผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นได้ และจะต้องมีทรัพย์สินเพียงพอและมีวิธีการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมอย่างเพียงพอ ³ ซึ่งก็คงมีวัตถุประสงค์

¹ Parenthood And Guardianship Code, Section 1 (The Swedish Board of Health and Welfare, Mars 1973).

² Domestic Relations Law (New York), Section 110.

³ Extraordinary Law of Adoption (Law No.2977 - December 31, 1976, Korea), Article 3.

ให้เด็กได้รับความสุขอย่างเพียงพอ โดยกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีทรัพย์สินดี ถ้าคนฐานะยากจนก็คงไม่มีโอกาสจะรับบุตรบุญธรรมได้ตามกฎหมายของประเทศเกาหลีใต้ นอกจากนี้ก็กำหนดอายุของเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมว่า ต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และจะต้องเป็นเด็กที่เขาเงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้อีกหลายประการ ซึ่งกฎหมายเกาหลีใต้นี้มีความละเอียดในการรับบุตรบุญธรรมมาก

ในเรื่องการกำหนดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามกฎหมายไทยปัจจุบันได้บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีนั้น ท่านอาจารย์ประสพสุข บุญเดชได้เขียนบทความไว้มีสาระสำคัญว่า กระทรวงยุติธรรมได้เสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง โดยเสนอให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวขึ้น และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2520 อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวและต่อมาได้มีการปรับปรุงคณะกรรมการอีก 2 ครั้ง เมื่อเดือนธันวาคม 2520 และเดือนสิงหาคม 2522 คณะกรรมการได้มีการประชุมรวม 158 ครั้ง เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2520 จนถึงวันที่ 14 มกราคม 2526 ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้พิจารณาแล้ว เห็นชอบด้วยตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และคาดว่าร่างพระราชบัญญัตินี้จะเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาในสมัยประชุมสามัญต่อไป สาระสำคัญของการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายครอบครัวนั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมที่จะแก้ไขใหม่ได้ลดอายุผู้รับบุตรบุญธรรมลงมาเหลือเพียง 25 ปีเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเห็นว่าในปัจจุบันนี้คนหนุ่มคนสาวประสบความสำเร็จในชีวิตเร็วขึ้นกว่าเดิม และเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการรับบุตรบุญธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งในต่างประเทศ เช่นอังกฤษ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา (มลรัฐเพนซิลวาเนีย) ก็ไม่ได้จำกัดอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมเอาไว้เหมือนของประเทศไทยเรา¹

¹ ประสพสุข บุญเดช, "กฎหมายครอบครัวแก้ไขใหม่ ปี 26," คุณภาพ 2 (มีนาคม - เมษายน 2526) : 41.

ในการประชุม เรื่องการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยองค์การสหประชาชาติ ที่กรุงเจนีวานั้น ได้มีการหยิบยกปัญหาเรื่อง "กฎหมายที่คุ้มครองผู้ไม่มีบุตร" ในประเทศ ที่มีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตรนี้ จะกำหนดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้แตกต่างกับประเทศ ที่ไม่มีกฎหมายนี้โดยกำหนดอายุขั้นต่ำในการรับบุตรบุญธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมไว้สูงกว่าปกติคือ 40 - 50 ปี เช่นในประเทศอาร์เจนตินา, กัวเตมาลา, สวิสเซอร์แลนด์, ฝรั่งเศส โบลิเวีย, เปรู และกรีซ เป็นต้น¹ สำหรับประเทศไทยไม่มีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตรในการรับบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้มีบุตรหรือไม่มีบุตร แม้แต่คนโสดก็สามารถขอรับบุตรบุญธรรมได้ ถ้ามีคุณสมบัติครบและปฏิบัติตามเกณฑ์ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เหมือน ๆ กัน ในการมีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตรในการรับบุตรบุญธรรมนั้นสมควรจะได้พิจารณาว่า ในกฎหมายไทยควรมีหรือไม่ ถ้าพิจารณาในแง่ว่าควรจะมีก็จะได้ประโยชน์คือ ทำให้มีการรับบุตรบุญธรรมกันมากขึ้น คือคนไม่มีบุตรนั้นบางคนยังมีความคิดว่า จะขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมดีหรือไม่ ถ้ามีบุตรของตนเองเกิดมาแล้วลจะเป็นอย่างไร การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตรนี้จะทำให้ผู้ไม่มีบุตรเกิดความมั่นใจในการรับบุตรบุญธรรมขึ้น ถ้าพิจารณาในแง่ว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายนี้ ก็จะมีเหมือนกันในแง่ที่ว่าทุกคนได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในการรับบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้มีบุตร ไม่มีบุตร หรือคนโสดก็ตาม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า สำหรับประเทศไทยยังไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่มีบุตร เพราะเรายังไม่มีปัญหาตามที่กล่าวมาแล้ว การรับบุตรบุญธรรมขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้รับมากกว่าโดยไม่คำนึงว่าคนจะมีบุตรแล้วหรือไม่

2. ความยินยอมในการรับและในการยอมเป็นบุตรบุญธรรม ตามกฎหมายไทยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใต้นิติบัญญัติเรื่องความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมพอจะพิจารณาแยกได้เป็น 2 กรณีคือ ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม และความยินยอมในการเป็นบุตรบุญธรรม

¹ Department of Social Affairs, "Study on Adoption of Children," United Nations Publication (1953) : 32.

ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม

1. ในกรณีคนโสดรับบุตรบุญธรรม ผู้รับต้องมีเจตนาในการรับบุตรบุญธรรม
2. ในกรณีผู้ขอรับบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้ หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี (มาตรา 1598/25) ¹

ความยินยอมในการเป็นบุตรบุญธรรม

1. ในกรณีผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้ หรือไปเสียจากภูมิลำเนาเดิมหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี (มาตรา 1598/25) ²
2. ในกรณีผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ จะต้อง
  - 2.1 ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย (มาตรา 1598/20) ³
  - 2.2 ต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนหนึ่งตายหรือถูกถอนอำนาจปกครองต้องได้รับความยินยอมจากบิดาหรือมารดา ผู้มีอำนาจปกครองที่ยังมีชีวิตอยู่

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/25.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/25.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/20.

ในกรณีผู้ให้ความยินยอมดังกล่าวไม่มี หรือมีแต่ไม่สามารถแสดงเจตนาให้ ความยินยอมได้ หรือไม่ให้ความยินยอม และการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมนั้นเป็นไปโดยไร เหตุผลและ เป็นปฏิบัติน้อย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ความเจริญหรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์ ผู้แทน โดยชอบธรรมหรืออัยการจะร้องขอศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการ รับบุตรบุญธรรมได้ (มาตรา 1598/21) ¹

2.3 ในกรณีผู้เยาว์ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานพยาบาลหรือสถาบัน ชึ่งทางราชการหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับรองในการจัดตั้งขึ้นเพื่อรับเลี้ยงเด็ก หรือ อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลใดมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ต้องได้รับความยินยอม จากผู้รับผิดชอบในกิจการสถานพยาบาลหรือสถาบันหรือของบุคคลดังกล่าว

ในกรณีที่มีการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมโดยไร เหตุผล และการปฏิเสธนั้นเป็น ปฏิบัติร้ายแรงต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์ อัยการจะร้องขอศาล ให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรมได้ (มาตรา 1598/22) ²

2.4 ในกรณีเด็กมิได้ถูกทอดทิ้งแต่มีความรดาของ เด็กยกให้อยู่ในความอุปการะ ของสถานพยาบาลหรือสถาบันที่มีการรับรองและ ใ้ทำหนังสือมอบให้ไว้แก่สถานพยาบาลหรือ สถาบันดังกล่าวให้เป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมในการรับผู้เยาว์ เป็นบุตรบุญธรรม หนังสือ ดังกล่าวนี้จะถอนมิได้ทราบเท่าที่เด็กยังอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานพยาบาลหรือ สถาบันนั้น (มาตรา 1598/23) ³

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/21.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/22.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/23.

ในกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ มีบัญญัติไว้ชัดเจนเหมือนกฎหมายไทยว่า การรับบุตรบุญธรรมนั้นจะ ต้องได้รับความยินยอมจากใครบ้าง หรือใครจะ ต้องยินยอมบ้าง แต่จากตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้ว่า "บุคคลที่ตองห้ามมิให้รับบุตรบุญธรรมได้แก่ผู้ที่สมรสแล้ว และไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากคู่สมรส..." และอีกมาตราหนึ่งบัญญัติไว้ว่า "บุคคลที่ไม่อาจถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมได้แก่ ผู้ที่ทำการสมรสแล้วและไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากคู่สมรส..."¹ จากตัวบทสองมาตรานี้ เราพอพิจารณาได้ว่า ผู้ขอรับบุตรบุญธรรมก็ดี หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมก็ดี ถ้ามีคู่สมรสต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ซึ่งก็อาจเทียบได้กับมาตรา 1598/25 ของไทย แต่ของไทยบัญญัติไว้ละเอียดกว่า และ เปิดช่องไว้ให้ในกรณีที่คู่สมรสไม่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วย นอกจากนี้กฎหมายฟิลิปปินส์ยังบัญญัติไว้ดีกว่าบุคคลที่จะ ต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือในการรับบุตรบุญธรรม นั้น คือ

(1) บุคคลที่จะต้องถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมใน เมื่อบุคคลนั้นมีอายุ 14 ปี หรือมากกว่านั้น

ใน (1) นี้ ก็หมายความว่า ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ผู้ยื่นขอให้ความยินยอมในการ เป็นบุตรบุญธรรมด้วย ซึ่ง เรื่องนี้พอจะเทียบได้กับกฎหมายไทย มาตรา 1598/20 แต่ต่างกันในเรื่องที่กฎหมายฟิลิปปินส์นั้นถือว่า เด็กอายุ 14 ปีนั้น โทพอที่จะตัดสินใจได้ว่า เขาควรจะไปเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นหรือไม่ แต่กฎหมายไทยเห็นว่า อายุ 15 ปี จึงจะโทพอที่จะตัดสินใจได้

1

The Child and Youth Welfare Code, Philippines,
Article 28, 30.

(2) บิดามารคาคามธรรมชาติของเด็ก หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย (Legal guardian) หรือกรมสวัสดิการสังคม (The Department of Social Welfare) หรือองค์การที่ได้รับอนุญาตให้เลี้ยงดูเด็ก

ใน (2) นี้ได้กำหนดว่า ผู้ที่สามารถให้ความยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมคือ บิดามารดาของเด็ก หรือกรมสวัสดิการสังคม หรือองค์การที่ได้รับอนุญาตให้เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งพอจะเทียบเท่ากับมาตรา 1598/21 และมาตรา 1598/22 ของไทย

(3) บุตรคามธรรมชาติที่มีอายุ 14 ปี หรือมากกว่าของผู้รับบุตรบุญธรรม¹

ใน (3) นี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากของไทย คือตามกฎหมายฟิลิปปินส์นั้น บุตรคามธรรมชาติหรืออีกนัยหนึ่งบุตรที่แท้จริงของผู้รับบุตรบุญธรรม ที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป จะต้องให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมด้วย ซึ่งเรื่องนี้ของไทยมิได้บัญญัติเอาไว้ ซึ่งถ้าจะพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว จะเห็นว่ากฎหมายในเรื่องนี้ของฟิลิปปินส์มีส่วนที่มาก เพราะเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การรับบุตรบุญธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมมีบุตรของตนเองอยู่แล้ว บางครั้งจะมีปฏิกิริยาจากบุตรคามธรรมชาติ หรือบุตรที่แท้จริงของบุตรบุญธรรมในลักษณะขมเหง หรือการร้าว เพราะกลัวว่าบุตรบุญธรรมจะมาแย่งความรักบาง แสงทรัพย์สินสมบัติบาง หรือถูกกว่าไม่ใช้ที่นอนที่แท้จริงของตนเองบ้าง การปฏิบัติตัวของบุตรบุญธรรมก็เป็นลักษณะแบ่งแยก เป็นคนละพรรคคนละพวก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดผลร้ายกับบุตรบุญธรรมมากกว่า ผลดี กฎหมายจึงบัญญัติว่า ให้บุตรคามธรรมชาติที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมด้วย เพื่อให้แน่ใจว่า เขายินดีและพร้อมจะรับสมาชิกใหม่เข้าไปอยู่ร่วมกับครอบครัวของเขาด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมนั้นได้รับความสุขอย่างสมบูรณ์ มีหลักประกันมั่นคง

¹ Ibid, Article 31.

ในกฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีย์ ได้บัญญัติเรื่องความยินยอมในการ รับบุตรบุญธรรม ไว้ในกฎหมาย โดยกล่าวว่า ในการรับบุตรบุญธรรม จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังต่อไปนี้

1. จากบุคคลที่จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรม ถ้าบุคคลนั้นมีอายุเกิน 14 ปี เว้นเสียแต่ผู้พิพากษา หรือ surrogate* จะพิจารณาให้ความยินยอมดังกล่าวเสียเองแล้ว

ในข้อ 1 นี้ ได้บัญญัติถึงอายุของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งต้องให้ความยินยอมไว้คล้ายกฎหมายฟิลิปปินส์และกฎหมายไทย คือ กฎหมายฟิลิปปินส์บัญญัติไว้ว่า ถ้าอายุ 14 ปีขึ้นไปต้องยินยอม แต่กฎหมายรัฐนิวเจอร์ซีย์ อายุ 14 ปี ยังไม่ต้องยินยอมต้องเกิน 14 ปี จึงจะต้องยินยอม ซึ่งก็คล้ายกับของไทยที่บัญญัติไว้ว่า ต้องให้ความยินยอมถ้าอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี แต่กฎหมายของรัฐนิวเจอร์ซีย์ให้อำนาจผู้พิพากษา หรือ surrogate ให้ความยินยอมแทนก็ได้ ซึ่งกฎหมายไทยมิได้มีบัญญัติไว้

2. จากบิดามารดาทั้งสองคน หรือจากบิดาหรือมารดาฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ (หมายถึงบิดามารดาตามธรรมชาติ) สำหรับบุตร (ที่จะถูกรับบุตรบุญธรรมที่เกิดในสมรส และไม่ว่าบุตรนั้นจะยังคงเป็นทารกอยู่หรือโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว) ก็ตาม

ในข้อ 2 นี้ บัญญัติไว้ว่าในกรณีเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาและมารดา จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดา เว้นแต่ว่าบิดาหรือมารดาเสียชีวิตไปแล้ว ก็

---

* "Surrogate" หมายถึง ผู้มีอำนาจหน้าที่กระทำการแทนของมณฑลหรือจังหวัดใด ๆ ภายในมณฑล และหมายถึง เจ้าหน้าที่ศาลคนหนึ่งที่ขณะปฏิบัติหน้าที่ในอำนาจหน้าที่ของ surrogate นี้.

ได้รับความยินยอมจากฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ซึ่งบทบัญญัตินี้คล้ายกับของไทย

3. จากมารดาสำหรับบุตร (ที่จะถูกรับ) ที่เกิดนอกสมรส ไม่ว่าบุตรนั้นยังเป็นทารกอยู่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว

ในข้อ 3 นี้ ใ้บทบัญญัติไว้ชัดเจนถึงกรณีบุตรนอกสมรส ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิง ก็ได้ได้รับความยินยอมจากมารดาผู้เดียวไม่ว่าจะเป็นทารกหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว (ในข้อนี้มีข้อสังเกตเหมือนข้อ 2) ในกฎหมายไทยมีใ้บทบัญญัติถึงกรณีนี้ไว้ในบทบัญญัติเรื่องบุตรบุญธรรม ซึ่งเมื่อมีกรณีเกิดขึ้นก็นำบทบัญญัติลักษณะ 2 ในเรื่องบิดา มารดากับบุตร มาตรา 1546 มาปรับใช้

4. จากบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือจากสถาบันที่ทางราชการรับรองตามกฎหมายสวัสดิการสังคม และรวมถึงหน่วยองค์การใดที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายแห่งมลรัฐนิวยอร์กนี้ ที่ถูกกำหนดใ้รับเด็กไว้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการรับบุตรบุญธรรมที่มีอำนาจปกครองตามกฎหมายเหนือบุคคลที่จะถูกรับบุตรบุญธรรม (foster child) ¹

1

Domestic Relation Law (New York), Section 111.

ในข้อ 4 นี้ ถ้าเทียบกับกฎหมายไทยก็คงจะเทียบได้กับการ รับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง หรือเด็กที่บิดามารดาไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้และนำมาฝากไว้กับสถานพยาบาลหรือสถาบันซึ่งทางราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับรองในการจัดตั้ง ซึ่งให้เจ้าของสถานพยาบาลหรือสถาบันที่เลี้ยงดูเด็กมาเกินกว่า 1 ปี ให้ความยินยอมได้ แก่กฎหมายของรัฐมนตรีควมได้กำหนดระยะเวลาในการรับเลี้ยง เด็กไว้ เหมือนกฎหมายไทย

ในเรื่องความยินยอมนี้กฎหมายของรัฐมนตรีควมยังได้บัญญัติเพิ่มเติมไว้อีกว่า อย่างไม่รัดกุมไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาผู้ซึ่งไต่ส่งบุตรให้ไปอยู่กับ authorized agency เพื่อวัตถุประสงค์ในการรับบุตรบุญธรรม ตามบทบัญญัติของกฎหมายสวัสดิการสังคม หรือจากบิดามารดาผู้ซึ่งถูกกีดกันสิทธิทางแพ่ง (Civil right) หรือผู้ซึ่งถูกกีดกันให้หย่าขาดจากการสมรสเนื่องจากการประพฤติผิดประเวณี (ห้ามองไปมีประเวณีกับผู้อื่น) ของเขาหรือของเซอ หรือผู้ซึ่งเป็นคนวิกลจริต หรือผู้ซึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือผู้ซึ่งจิตบกพร่องตามความหมายของกฎหมายว่าด้วยสุขภาพจิต (The mental hygiene Law) หรือผู้ซึ่งเสพ (คิม) สิ่งมีเงินมาเป็นปกตินิสัย หรือผู้ซึ่งถูกถอนอำนาจปกครอง เด็กควยเหควา เป็นคนครายทารุนหรือทอดทิ้ง เด็กหรือ เป็นกรณีที่ศาลพบว่า เด็กนั้นเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งอย่างถาวรตามความหมายของ Section 611 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยศาลครอบครัว (The Family Court Act) ของรัฐมนตรี

เมื่อเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุเกิน 18 ปี ผู้พิพากษาหรือ surrogate อาจมีคำสั่งว่าไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา, มารดา (สำหรับบุคคลนอกสมรส) หรือสถาบันที่ทางราชการรับรองที่อำนาจปกครองเด็กอีกถ้าผู้พิพากษาหรือ surrogate เห็นว่าเด็กนั้นจะได้รับประโยชน์ทั้งทางศาสนจักรและอาพาจักรจากการที่จะได้รับเป็นบุตรบุญธรรม และต่อมาเมื่อเด็กนั้นเป็นผู้ใหญ่เต็มที่แล้ว (adult) ความยินยอมของบิดามารดา นี้ ก็ไม่จำเป็นต้องมีอีก ¹

¹ Ibid.

ในกฎหมายของประเทศสวีเดนได้บัญญัติเรื่องความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมไว้ในมาตรา 3 "คู่สมรสที่จะขอเด็กไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมจะต้องยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามคู่สมรสฝ่ายหนึ่งอาจจะแยกกันขอเด็กไปอุปการะได้ หากไม่สามารถติดตามได้ว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ที่ใด หรือหากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมให้รับเด็กของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปอุปการะได้" ¹ ในกฎหมายสวีเดนได้บัญญัติให้คู่สมรสต้องให้ความยินยอมในการขอรับเด็กไปเป็นบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ที่ใดหรือเป็นโรคจิตหรือรับบุตรของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรม ก็ไม่จำเป็นต้องให้คู่สมรสให้ความยินยอม ซึ่งกฎหมายไทยได้บัญญัติเรื่องความยินยอมของคู่สมรสไว้เหมือนกัน แต่ผลของความยินยอมนั้นต่างกัน ในกฎหมายไทยการที่คู่สมรสให้ความยินยอมนั้นไม่ทำให้บุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นบุตรของคู่สมรสที่ให้ความยินยอมด้วย

คำพิพากษามีคำที่ 488/2509 "หากกฎหมายประสงค์ให้คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นผู้รับบุตร ก็คงบัญญัติไว้โดยตรงว่า ต้องให้คู่สมรสกับบุตรบุญธรรมด้วย การที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ต้องได้รับความยินยอมก็ย่อมมีความหมายอยู่ในคำว่า ยินยอมให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งรับบุตรบุญธรรมได้ ไม่ใช่ตัวเองเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย และกฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติให้คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นผู้รับบุตรบุญธรรม"

---

¹ Parrenthod And Guardianship Code, Section 3 (The Swedish Board of Helth and Welfare, March 1973).

หนังสือจากกรมอัยการถึงอัยการจังหวัดที่ 487/2492 ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2492 "กรมอัยการได้พิจารณาแล้ว ผู้ใดมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี มีสิทธิรับผู้อื่นเป็นบุตรบุญธรรมได้ แต่ถาผู้จะรับบุตรบุญธรรมที่มีคุณสมบัติอยู่ต้องได้รับความยินยอมของบุตรสนั่นก่อน และบุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น คือมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมและถือว่าเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หาได้มีสิทธิรับมรดกของบุตรสนั่นของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งให้ความยินยอมไม่ เพราะกฎหมายไม่เรียกว่า เป็นบุตรบุญธรรมของบุตรสนั่นซึ่งให้ความยินยอม ถาจะใหม่บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของบุตรสนั่นของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งให้ความยินยอมด้วย บุตรสนั่นจะตองจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมนั้น โดยให้บุตรสนั่นเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่แล้วยินยอมด้วย กรมอัยการมีความเห็นดังนี้" ¹

แต่ในกฎหมายของสวีเดนได้บัญญัติไว้ว่า "...หากบุตรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับบุตรหรือรับบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นมาเป็นบุตรบุญธรรมของตน เด็กก็จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นบุตรบุญธรรมของบุตรสนั่น" ² ซึ่งจะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ถาบุตรสฝ่ายหนึ่งรับบุตรคนอื่นมาเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว จะตองถือว่าเป็นบุตรบุญธรรมของบุตรสอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ซึ่งต่างกับของไทย

¹ กรมการปกครอง, "คู่มือการปฏิบัติงานทะเบียนครอบครัวและพันัยกรรม" (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา), หน้า 311.

² Parenthood And Guardianship Code, Section 8.

นอกจากนี้ในเรื่องความยินยอม กฎหมายสวีเดนมาตรา 5 ยังมีบัญญัติไว้อีกว่า "หากเด็กที่จะขอไปอุปการะมีอายุครบ 12 ปี การขอเด็กไปอุปการะจะทรงได้รับความยินยอมจากเด็กก่อน อย่างไรก็ตามผู้ขออาจขอเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ไปอุปการะโดยไม่ทรงแสดงถึงว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ หากสามารถคาดคะเนได้ว่าเด็กจะไม่ได้รับความเสียหายใด ๆ ในการนี้ ในกรณีที่เด็กอายุยังไม่ครบ 20 ปี การขอเด็กไปอุปการะจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของเด็กก่อน คำยินยอมของมารดาเด็กจะกระทำกันหลังจากที่มารดาเด็กหายป่วยเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ในกรณีที่มีการขอเด็กซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นไปอุปการะ ผู้ขอต้องได้รับความยินยอมจากพ่อแม่บุญธรรมของเด็กก่อน ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งรับบุตรของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของทั้งสองฝ่ายไปอุปการะในกรณีดังกล่าว ผู้ปกครองของเด็กจะถือเป็นผู้ให้ความยินยอม บุคคลที่ถูกศาลสั่งว่าเป็นบุคคลไร้ความสามารถหากจะรับเด็กไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเด็กก่อน" ¹

ในกฎหมายของประเทศเกาหลีใต้ ได้บัญญัติเรื่องความยินยอมไว้ว่า ในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของเด็กนั้นเสียก่อน หรือถ้าไม่อาจให้ความยินยอมได้ เพราะบิดามารดาเด็กตายแล้วหรือเพราะเหตุผลอื่น ก็ต้องได้รับความยินยอมแทนจากบุพการีของเด็กที่ยังอยู่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทั้งบิดามารดาเด็กและบุพการีของเด็กไม่ปรากฏ ก็ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง และจำต้องได้รับความยินยอมจากเด็กด้วย เมื่อเด็กมีอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ อันเป็นการให้ความยินยอมเพิ่มเติม เพื่อการรับบุตรบุญธรรม ²

¹ Ibid, Section 5.

² Extraordinary Law of Adoption, Korea, Article 4.

3. ผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดโดยจะ เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่น
อีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม (มาตรา
 1598/26) ¹

ในเรื่องนี้กฎหมายไทยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1598/26 ซึ่งตามบทบัญญัติ
 บรรพ 5 เก่า มิได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ จึงอาจเป็นปัญหาได้ว่า เด็กคนหนึ่งจะเป็นบุตร
 บุญธรรมของบุคคลสองคนพร้อมกันไ้หรือไม่ และถ้าหากเป็นเช่นนั้นได้ ผู้รับบุตรบุญธรรม
 คนใดจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง และนั่นมากรานี้จึงได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ผู้เยาว์ที่เป็น
 บุตรบุญธรรมของบุคคลหนึ่งโดยจะ เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ได้ แต่ได้กำหนด
 ข้อยกเว้นไว้เพียงกรณีเดียวว่า ได้แก่กรณีที่สามีภริยารับเด็กคนเดียวกัน เป็นบุตรบุญธรรม

ในกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ มิได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่า เด็กที่เป็นบุตร
 บุญธรรมของคนหนึ่งแล้วจะเป็นบุตรบุญธรรมของคนอื่นอีกไม่ได้ แต่ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า
 มีเจตนารมณ์เช่นเดียวกันกับของไทย เพราะ Article 29 ได้บัญญัติไว้ว่า "สามี
 และภริยาอาจจะทำการรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน ในกรณีเช่นนี้อำนาจของบิดามารดาจะมี
 ประเด็นว่าบุตรบุญธรรมนั้น เป็นบุตรตามกฎหมายธรรมชาติของเขาทั้งสองเอง" ²

ในกฎหมายของประเทศสวีเดนได้บัญญัติไว้ว่า "สภาพบุตรบุญธรรมจะสิ้นสุดลง
 ทันทีที่เด็กได้รับการอุปการะจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สมรสของผู้อุปการะบุตรบุญธรรม..." ³
 ซึ่งพิจารณาได้ว่าผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลหนึ่งอยู่ จะไปเป็นบุตรบุญธรรมของคน
 อื่นในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/26.

² The Child and Youth Welfare Code, Philippines, Article 29.

³ Parrenthood And Guardianship Code, Section 7.

4. การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์เมื่อใดจกทะเบียนตามกฎหมายแล้ว (มาตรา 1598/27)¹

ในเรื่องการจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมนี้ ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ได้บัญญัติเรื่องการจดทะเบียนไว้ในมาตรา 22 ว่า "การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอให้นายทะเบียนจดทะเบียนก่อน เมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติความเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรม ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่านี้ หรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นความจริง ห้ามมิให้รับจดทะเบียน ถ้านายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ผู้ร้องขอจดทะเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยื่นคำร้องต่อศาลก็ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เมื่อศาลได้ส่วนใดความว่าการได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายครบถ้วนแล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งไปให้รับจดทะเบียน"

มีข้อสงสัยเถกเถกในมาตรา 22 ระบุว่า การจดทะเบียนให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอ กฎหมายไม่ใคร่ระบุว่า ฝ่ายบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอ ข้อความมาตรา 22 เป็นการเจาะจงตัวบุตรบุญธรรมซึ่งไม่อาจตีความว่าหมายถึงฝ่ายผู้เป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้แสดงว่า ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะและอายุยังไม่ครบ 15 ปี บิดามารดาเป็นผู้ให้ความยินยอมได้โดยไม่ต้องรับความยินยอมของผู้เป็นบุตรบุญธรรมด้วย อนึ่งการร้องขอจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมนี้ จึงมีความเห็นว่ามีสภาพเป็นการที่ต้องทำเอง เฉพาะตัว บุคคลอื่นไม่มีอำนาจทำแทนได้ ฉะนั้นถ้าผู้เป็นบุตรบุญธรรมไม่รู้เรื่องเลย จะมีการขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมได้อย่างไร จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ไซ้ถ้อยคำวางข้อบัญญัติเรื่องจดทะเบียนบุตรบุญธรรมไว้บกพร่อง แต่ในการตีความในกฎหมายจะ คงเพ่ง เล็ง เจกนาอันแท้จริงของกฎหมาย

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/27.

ยิ่งกว่าถ้อยคำตามตัวอักษร จึงต้องตีความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวว่าวางข้อบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใ้รับบุตรบุญธรรมไว้ตั้งแต่ยังไม่รู้เดียงสา จึงต้องตีความของมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวว่าหมายถึงผู้รับบุตรบุญธรรม และฝ่ายบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 507/2519 "โจทก์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของเจ้ามรดกตามกฎหมาย และมิได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งถึงแก่กรรมหลังจากที่ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แล้ว

ในกฎหมายของฟิลิปปินส์ได้บัญญัติว่า "การรับบุตรบุญธรรมจะต้องบันทึกลงในทะเบียนท้องถิ่น และกองทำหมายเหตุไว้ในบันทึกการเกิดและให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมที่จะขอแก้ไขในใบสูติบัตร" ¹

ในกฎหมายของประเทศเกาหลีได้บัญญัติว่า "ในกรณีเป็นการรับบุตรบุญธรรมโดยพลเมืองชาวเกาหลี การรับบุตรบุญธรรมนั้นจะมีผลต่อเมื่อได้มีการรายงาน การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ตามที่กำหนดอยู่ในกฎหมายการจดทะเบียนครอบครัว (The Family Registration Law)" ² ซึ่งเห็นว่ามีารจดทะเบียนเช่นกัน

¹ The Child and Youth Welfare Code, Philippines,
Article 37.

² Extraordinary Law of Adoption, Korea, Art. 6.

5. ความสัมพันธ์เมื่อมีการรับบุตรบุญธรรม

5.1 ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/28) ¹

คำพิพากษามีค่าที่ 371/2510 "เมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม และยอมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิร้องขอศาลขอให้สั่งผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถ และให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้ร้องไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 ประกอบมาตรา 29"

แต่ไม่เป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 วรรค 2 ถ้าสิทธิ์พัยของผู้รับบุตรบุญธรรมไปก็ไม่ได้สิทธิ์และไม่ถือว่าเป็นความยินยอมความได้ (คำพิพากษามีค่าที่ 956/250๖) ²

ในกฎหมายของสวีเดนได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ว่า บุตรบุญธรรมจะอยู่ในสภาพที่กฎหมายยอมรับว่าเป็นเสมือนบุตรโดยกำเนิดของพ่อแม่บุญธรรม แต่ไม่ใช่บุตรที่เกิดทางสรีระวิทยา ³

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/28.

² จิตติ ทิงศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (พิมพ์ครั้งที่ 8) พ.ศ. 2518, หน้า 755.

³ Parenthood And Guardianship Code, Section 8.

ในกฎหมายของฟิลิปปินส์ได้บัญญัติถึงผลของการรับบุตรบุญธรรมว่า ทำให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิและหน้าที่อย่างเดียวกัน เหมือนกับว่าเขาเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมจะร้องขอความเป็นพลเมืองของประเทศฟิลิปปินส์ โดยเหตุที่มีการรับบุตรบุญธรรมดังกล่าวหาได้ไม่¹

5.2 ระหว่างบุตรบุญธรรมกับครอบครัวเดิม บุตรบุญธรรมย่อมไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา แต่อำนาจการปกครองของบิดามารดาขยับหมดไปนับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว (มาตรา 1598/28)²

คำว่า ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวเดิมที่ตนกำเนิดมา เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อความที่ว่าให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองด้วยแล้วพึงเห็นว่าสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดาโดยกำเนิดกับบุตรยังคงมีอยู่ต่อกัน คงหมดไปเฉพาะเรื่องอำนาจปกครองเท่านั้น เช่น เด็กยังคงมีสิทธิใช้นามสกุลของบิดามารดาโดยกำเนิด, เด็กยังคงถูกห้ามฟ้องบุพการี, เด็กยังคงมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยกำเนิด เด็กยังคงมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาจากบิดามารดาโดยกำเนิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 689/25.12 "บุตรบุญธรรมยังคงมีสิทธิหน้าที่ต่อบิดามารดา รวมทั้งหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย ฉะนั้น แม้โจทก์จะยกผู้ตายซึ่งเป็นบุตรให้ จ. ผู้ตายยังคงมีความผูกพันต่อโจทก์ เมื่อลูกจ้างจำเลยกระทำละเมิดต่อผู้ตายในทางการที่จ้าง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง"

¹ The Child and Youth Welfare Code, Philippines, Art. 39 (1).

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/28.

ในกฎหมายของฟิลิปปินส์บัญญัติว่า ผลของการรับบุตรบุญธรรมทำให้มีการ
สิ้นสุดซึ่งอำนาจของบิดามารดาคาทมธรรมชาติที่มีต่อบุตรบุญธรรมนั้น เว้นแต่ผู้รับบุตรบุญธรรม
นั้น เป็นคู่สมรสของบิดาหรือมารดาคาทมธรรมชาติที่ยังมีชีวิตอยู่¹

5.3 การรับบุตรบุญธรรมผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของ
บุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรม เพราะเหตุการณ้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ผู้รับบุตร
บุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/29)²

ข้อความนี้มาจากวรรคแรกของมาตรา 1587 บรรพ 5 เก่า โดยเพิ่มความ
ให้ชัดเจนขึ้นว่า ในการรับบุตรบุญธรรมนั้น จะไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม
เฉพาะการรับมรดก "ในฐานะทายาทโดยธรรม" ของบุตรบุญธรรมเท่านั้น แต่ผู้รับบุตร
บุญธรรมยังอาจได้รับมรดกโดยทางพินัยกรรมได้ ทั้งนี้ เพราะบุตรบุญธรรมยอมมีสิทธิทำ
พินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้ใดก็ได้ ไม่สมควรคัดสิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีนี้

ในกฎหมายของฟิลิปปินส์ ได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ว่า ผลของการรับบุตรบุญธรรม
ทำให้บุตรบุญธรรมเป็นทายาทตามกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจ
เป็นทายาทตามกฎหมายของบุตรบุญธรรมได้ แต่บิดามารดาคาทมธรรมชาติจะเป็นผู้รับมรดก
ของบุตรบุญธรรม เว้นเสียแต่ว่า บิดามารดาคาทมธรรมชาติได้ตั้งแก่กรรมไป ซึ่งถ้าเป็น
เช่นนั้นผู้รับบุตรบุญธรรมก็จะมีฐานะ เป็นทายาทคนหนึ่ง เหมือนกับเป็นบิดามารดาคาทมธรรมชาติ
ที่จะมีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะมีการทำพินัยกรรมหรือไม่ก็ตาม³

¹ The Child and Youth Welfare Code, Art. 39 (2).

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/29.

³ Op.cit, Art. 39 (4).

จะเห็นได้ว่ากฎหมายฟิลิปปินส์แตกต่างจากกฎหมายไทย ในเรื่องที่ว่ากฎหมายฟิลิปปินส์บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรม สามารถรับมรดกของบุตรบุญธรรมได้ไม่ว่าจะโดยฐานะทายาทโดยธรรมหรือโดยพินัยกรรม แค่มิชอบวาทิตามารคาตามธรรมชาติของบุตรบุญธรรมต้องถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่กฎหมายไทยมิได้บัญญัติยกเว้นไว้เหมือนกฎหมายฟิลิปปินส์ เพียงแต่บัญญัติว่า ห้ามผู้รับบุตรบุญธรรมรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ซึ่งก็อาจตีความได้ว่า ไม่วาทิตามารคาตามธรรมชาติของบุตรบุญธรรมจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีทางรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมได้เลย แต่ก็สามารถรับได้ถ้าบุตรบุญธรรมนั้นทำพินัยกรรมยกให้ เพราะกฎหมายมิได้ห้ามไว้

5.4 ถ้าบุตรบุญธรรมซึ่งไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานถึงแก่ความตายก่อน ผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกของบุตรบุญธรรมเพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลืออยู่ภายหลังจากชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้ว (มาตรา 1598/30)¹

โดยที่บรรพ 5 เก่า ได้บัญญัติให้ "ทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้แก่บุตรบุญธรรมซึ่งยังคงรูปเดิม" อยู่ กลับคืนไปยังผู้รับบุตรบุญธรรมในเมื่อบุตรบุญธรรมได้ตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งความหมายของคำว่า "ทรัพย์สินซึ่งยังคงรูปเดิม" นั้นอาจเข้าใจไปได้หลายนัย และอาจเป็นปัญหาได้มากในเมื่อมีการขายหรือแลกเปลี่ยนทรัพย์สินนั้น กฎหมายใหม่นี้จึงได้นำหลักเรื่องลาภมิควร ได้มาใช้บังคับในกรณีนี้ โดยบัญญัติว่า ให้มีการคืนทรัพย์สินแก่ผู้รับบุตรบุญธรรมเท่าที่ทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมให้แก่บุตรบุญธรรมจะยังคง เป็นลาภที่เหลืออยู่ ในกองมรดกของบุตรบุญธรรมผู้ตาย ทั้งนี้ โดยได้เทียบเคียงถ้อยคำจากมาตรา 66 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกรณีที่ศาลถอนคำสั่งแสดงความสามารถของบุคคล

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/30.

5.5 การรับบุตรบุญธรรมหรือการเป็นบุตรบุญธรรมมีผลเฉพาะผู้เป็นบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น เช่น สามีเป็นฝ่ายรับ ก็มีผลเฉพาะฝ่ายสามีกับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับฝ่ายภรรยาแต่ประการใด แม้ฝ่ายภรรยาจะเป็นผู้ให้ความยินยอมควยก็ตาม (เรื่องนี้ได้กล่าวถึงไว้แล้วในเรื่องความยินยอม)

5.6 บุตรบุญธรรมไม่จำเป็นต้องถือเอานามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมเสมอไป อาจใช้นามสกุลเดิมก็ได้ หรือจะใช้ชื่อของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ได้

ในเรื่องการใช้นามสกุลนี้เห็นว่า บุตรมีสิทธิใช้นามสกุลทั้งของบิดามารดาโดยกำเนิดและของผู้รับบุตรบุญธรรม ถ้าเรากล่าวว่าบุตรมีสิทธิใช้นามสกุลเฉพาะของผู้รับบุตรบุญธรรม ก็ย่อมบังเกิดผลในทางว่าบุตรเสียสิทธิในครอบครัวเดิมที่ตนกำเนิดมาและในทางตรงกันข้าม ถ้าถือว่าบุตรไม่มีสิทธิใช้นามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม ก็ย่อมบังเกิดผลว่าบุตรบุญธรรมไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์บุตรกับบิดามารดากับผู้รับบุตรบุญธรรม

ในกฎหมายเกี่ยวกับชื่อของบุคคล ในเรื่องการถือสิทธิในการใช้นามสกุลของสวีเดน ได้บัญญัติถึงเรื่องการใช้นามสกุลของบุตรบุญธรรมไว้ว่า "บุคคลที่เป็นบุตรบุญธรรมจะใช้นามสกุลของพ่อแม่บุญธรรม หรือหากเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรส เด็กก็จะใช้นามสกุลของพ่อแม่บุญธรรม (adoptive father) นอกจากศาลจะอนุญาตให้เด็กใช้นามสกุลเดิมได้ หากเด็กยังคงใช้นามสกุลเดิมและต้องการจะเปลี่ยนมาใช้นามสกุลของพ่อแม่บุญธรรมในเวลาต่อมาภายหลังได้ โดยต้องยื่นคำร้องขอเปลี่ยนนามสกุลไปยังเจ้าหน้าที่ประจำตำบล เด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสและอายุยังไม่ครบ 18 ปี หากต้องการใช้นามสกุลเดิมก่อนแต่งงานของแม่บุญธรรม ก็ให้ยื่นคำร้องไปยังเจ้าหน้าที่ประจำตำบลได้เช่นกัน ในกรณีศาลเห็นว่าเหมาะสมความต้องการของเด็ก เด็กที่คู่สมรสอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งมีอายุครบ 18 ปี อาจจะใช้นามสกุลเดิมก่อนแต่งงานของแม่บุญธรรมได้เช่นกัน โดยต้องยื่นแสดงความจำนงไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชื่อบุคคล ขอกำหนดใน

วรรคแรกและวรรคหลัง เกี่ยวกับบุคคลที่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสจะใช้ได้เช่นเดียวกับในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับบุตรของบุคคลอื่นไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมซึ่งใช้ชื่อนามสกุลของพ่อแม่บุญธรรมอาจใช้ชื่อนามสกุลเดิมก่อนเป็นบุตรบุญธรรมไว้หนานามสกุลของพ่อแม่บุญธรรมได้ตามสาระที่ไต่ระบุไว้ในวรรคแรก" ¹ ซึ่งเห็นว่ากฎหมายสวีเดนให้โอกาสใช้ชื่อนามสกุลได้มากกว่ากฎหมายไทยขึ้นไปอีก คือสามารถใช้ชื่อนามสกุลของบิดามารดาคามธรรมชาติและใช้ชื่อนามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว ยังสามารถใช้ชื่อนามสกุลของมารดาบุญธรรมก่อนแต่งงานกับบิดาบุญธรรมได้อีก โดยแสดงความจำนงไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

5.7 การตายของผู้รับบุตรบุญธรรม หากเป็นเหตุให้สภาพของการเป็นบุตรบุญธรรมสิ้นสุดไปไม่ และอำนาจปกครองของบิดามารดาโดยกำเนิดก็ยังไม่กลับคืนมา

ความเป็นบุตรบุญธรรมต่อกันนั้น คงเป็นบุตรบุญธรรมกันตลอดไป แม้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะตายจากกันแล้วก็ตาม จะสิ้นสุดการเป็นบุตรบุญธรรมต่อกันเมื่อตกลงเลิกเป็นบุตรบุญธรรมหรือฟ้องคดีเลิกการรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น แม้ผู้รับบุตรบุญธรรมตายแล้ว ก็ไม่สิ้นความเป็นบุตรบุญธรรมต่อกันและบิดามารดาโดยกำเนิดไม่ได้กลับคืนมีอำนาจปกครอง ดังเช่นคำพิพากษามีกาที่ 587/2492 นางโฮม จันทะโกน โจทก์ นางอิม ไชยสติกข์ จำเลย และมีกาที่ 417/2495 นางบุญธรรม โจทก์ นายเลี่ยม นางทับทิม จำเลย

¹ Act concerning Personal Names of 11 October 1963, amended by the Act of 10 December 1971, Section 3.

6. ความสิ้นสุดแห่งการ เป็นบุตรบุญธรรม

6.1 การ เลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วจะเลิก โดยความตกลงกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้ ถ้าบุตรบุญธรรม ยังไม่บรรลุนิติภาวะการ เลิกรับบุตรบุญธรรมจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและ มารดา หรือผู้ที่มีสิทธิให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม อัยการจะฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมก็ได้ (มาตรา 1598/31) ¹

การ เลิกรับบุตรบุญธรรมนี้ หอจะพิจารณาแยกได้เป็น 2 กรณี โดยได้แยก กรณีการ เลิกรับบุตรบุญธรรม เมื่อบุตรบุญธรรมได้บรรลุนิติภาวะออกจากกรณีการ เลิกรับบุตร บุญธรรม เมื่อบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะไว้โดยชัดแจ้ง

(ก) การ เลิกรับบุตรบุญธรรมเมื่อบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้ว จะเลิกได้โดยความตกลงกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/31)²

(ข) สำหรับกรณีการ เลิกรับบุตรบุญธรรมที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็ได้แยกบัญญัติไว้ 2 กรณี คือ กรณีที่บิดามารดาของเด็กจะต้องการให้ความยินยอม และกรณีที่ ศาลเป็นผู้อนุญาตโดยคำร้องขอของผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการ

การ เลิกรับบุตรบุญธรรมไม่มีข้อกำหนดให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งต้องให้ความ ยินยอมด้วย ซึ่งแตกต่างกับการ รับบุตรบุญธรรม ทั้งนี้เพราะการ เลิกรับบุตรบุญธรรมจะเป็น กรณีที่เด็กจะออกไปจากครอบครัว ซึ่งไม่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการมีชีวิตร่วมกันใน ครอบครัวกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งแต่อย่างใด

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/31.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/31.

ในกฎหมายฟิลิปปินส์บัญญัติว่า การยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมโดยบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมหรือกรมสวัสดิการสังคมหรือสถานเลี้ยงเด็กที่ได้อ่อนุญาตแห่งใด ๆ ในกรณี ที่บุตรบุญธรรมยัง เป็นผู้เยาว์หรือยัง เป็นผู้ไร้ความสามารถอาจจะร้องขอให้ยกเลิกการรับบุตร บุญธรรมเสียได้โดยเหตุผลอย่างเดียวกันว่า มีการสูญเสียอำนาจปกครองของบิดามารดา (บุตรธรรม) ตามประมวลกฎหมายแพ่ง¹

6.2 การ เลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย (มาตรา 1598/31 วรรค 4)²

ในเรื่องการจดทะเบียนเลิกการรับบุตรบุญธรรมนี้ ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ได้บัญญัติเรื่องการจดทะเบียนเลิกการรับบุตรบุญธรรมไว้ใน มาตรา 23 ว่า "การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยความตกลงนั้น ให้นายทะเบียน รับจดทะเบียนทั้งสองฝ่ายร้องขอ ถ้าศาลพิพากษาให้เพิกถอนหรือเลิกการรับบุตรบุญธรรม ให้นำ มาตรา 16 มาบังคับโดยอนุโลม" และมาตรา 16 ได้บัญญัติว่า "เมื่อศาลได้พิจารณาให้ เพิกถอนการสมรสหรือให้หย่ากันแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้นายทะเบียนบันทึกไว้ในทะเบียน กิติ์ แต่ก่อนยื่นสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุดที่รับรองว่าถูกต้องแล้วก่อนนายทะเบียน"

6.3 การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันยกเลิก เมื่อมีการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1451 (มาตรา 1598/32)³

กฎหมายได้กำหนดให้การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อมีการสมรส ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ตาม

1

The Child and Youth Welfare Code, Philippines, Article 40.

2

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/31 วรรค 4.

3

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/32.

กฎหมายระหว่างบุคคลทั้งสอง บทบัญญัตินี้เป็นเรื่องที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาใหม่ ซึ่งกฎหมายต่างประเทศได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ในกฎหมายโดยแจ้งชัด เช่น ในกฎหมายของประเทศสวีเดน ได้บัญญัติไว้ว่า สภาพบุตรบุญธรรมจะสิ้นสุดลงทันทีเมื่อผู้อุปการะเด็กทำการสมรสกับเด็ก¹

6.4 คดีฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมนั้นกระทำใ้เฉพาะกรณีต่อไปนี้²

(1) ฝ่ายหนึ่งทำการชั้วร้าย เป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(2) ฝ่ายหนึ่งหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งอันเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(3) ฝ่ายหนึ่งกระทำการประทุษร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อกายหรือจิตใจอย่างร้ายแรงและการกระทำนั้นเป็นความผิดที่มีโทษอาญา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(4) ฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(5) ฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่า 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(6) ฝ่ายหนึ่งทวงคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกิน 3 ปี เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

¹ Parrenthod And Guardianship Code, Section 7.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/33.

(7) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดา มารดา และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้เกิดหรืออาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมฟ้องเล็กได้

(8) ผู้รับบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครอง และเหตุที่ถูกถอนอำนาจปกครองนั้นมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ไม่สมควรเป็นบิดา มารดาบุตรบุญธรรมต่อไป บุตรบุญธรรมฟ้องเล็กได้

(9) บิดาได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรภายหลังการรับบุตรบุญธรรม และบิดาได้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของบุตรบางส่วนหรือทั้งหมด ผู้รับบุตรบุญธรรมฟ้องเล็กได้

ในกฎหมายของฟิลิปปินส์ ได้กำหนดเหตุยกเลิการรับบุตรบุญธรรมโดยให้ผู้รับบุตรบุญธรรมร้องขอศาลขอให้ยกเลิการรับบุตรบุญธรรมได้ในกรณีต่อไปนี้

(1) ถ้าบุตรบุญธรรมพยายามประพฤติเป็นปฏิปักษ์ต่อชีวิตของผู้รับบุตรบุญธรรม หรือคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

(2) เมื่อบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้เยาว์ได้ละทิ้งไปจากบ้านของผู้รับบุตรบุญธรรม นานกว่า 3 ปี และพยายามที่จะทำให้สูญสิ้นไปซึ่งถิ่นที่อยู่ของผู้เยาว์นั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด

(3) เมื่อมีการกระทำอันโหดของบุตรบุญธรรมในทางที่มีความหมายว่าเป็นการบวกลบบัญชีเสกการรับบุตรบุญธรรม¹

ในกฎหมายของประเทศเกาหลีใต้ กำหนดว่าห้ามมิให้ยื่นคำร้องขอยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมหลังจาก 1 ปี นับแต่การรับบุตรบุญธรรมมีผลบริบูรณ์ ไม่ว่าจะโดยผู้รับบุตรบุญธรรม บิดามารดาตามธรรมชาติ บุตรบุญธรรมหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องของตามกฎหมายนี้ เว้นแต่จะมีเหตุการณต่อไปนี้

- (1) ในกรณีที่บุตรบุญธรรมถูกแยกจากผู้ปกครอง เนื่องจากการปล้นหรือถูกจับเรียกค่าไถ่
- (2) เมื่อการให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมเกิดจากการฉ้อฉลหรือขู่เข็ญ²

7. อายุความของการฟ้องขอยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมต้องอยู่ภายในระยะเวลา³
ดังนี้

- 7.1 หนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้กล่าวหาใคร่หรือควรรัฐขอความอันเป็นเหตุให้เลิกการนั้น
- 7.2 สิบปี นับแต่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น

¹ The Child and Youth Welfare Code, Philippines,
Article 41.

² Extraordinary Law of Adoption, Korea, Article 5.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/34.

8. ผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม

8.1 บุตรบุญธรรมยอมกลับสู่ฐานะอย่างสมบูรณ์ในครอบครัวเดิมของตน แต่ไม่เป็นเหตุเสื่อมสิทธิ์ที่บุคคลภายนอกได้ไว้โดยสุจริตก่อนการจดทะเบียน¹

ในเรื่องนี้ ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ซึ่งกำลังจะเข้าสู่สภา ได้กำหนดหลักการใหม่ว่า ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ ให้บิดามารดาโดยกำเนิดกลับมามีอำนาจปกครองบุตรบุญธรรมดั้งเดิม ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบิดามารดาโดยกำเนิดและประโยชน์ของผู้เยาว์เอง แต่มีข้อยกเว้นว่าถ้าผู้เยาว์ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานพยาบาลหรือบุคคลใดมาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งปีแล้วนั้น หากมีการเลิกรับบุตรบุญธรรม อำนาจปกครองผู้เยาว์จะกลับไปเป็นของบิดามารดาโดยกำเนิด สถานพยาบาลหรือบุคคลที่เคยดูแลยังคงมีอำนาจดูแลผู้เยาว์นั้นต่อไปอีกดั้งเดิม²

ในกฎหมายต่างประเทศก็บัญญัติไว้คล้ายคลึงกัน เช่น กฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่บุตรบุญธรรมยังเป็นผู้เยาว์ไม่บรรลุนิติภาวะในขณะที่มีการยกเลิกการรับบุตรบุญธรรม กรณีเช่นนี้ศาลอาจตัดสินให้บุตรบุญธรรมกลับไปอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของบิดามารดาตามธรรมชาติ หรือตัดสินให้ส่งเด็กกลับคืนสู่กรมสวัสดิการสังคมหรือสถานเลี้ยงดูเด็กโรค หรือผู้ปกครองที่ได้แก่ทั้งขึ้น³

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/37.

² ประสพสุข บุญเดช, "กฎหมายครอบครัวแก้ไขใหม่ ปี 26," จุลพาท (มีนาคม - เมษายน 2526) หน้า 42.

³ The Child and Youth Welfare Code, Philippines, Article 42

8.2 การ เลิกรับบុทรบุญธรรม ย่อมมีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาลงที่สุด แต่
จะอาจเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ได้จดทะเบียน
แล้ว (มาตรา 1598/36) ¹

ส่วนที่ 2 การรับบุทรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478

ที่มาของพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 นั้น ก็เนื่องจากว่า
สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นว่า เมื่อมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใช้นี้บังคับนั้น
มีการบางอย่างซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้จดทะเบียน จึงจะถือว่าถูกต้องและมีผลบังคับตามกฎหมาย
จึงลงมติว่าสมควรวางวิธีการจดทะเบียนครอบครัวไว้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง-
และพาณิชย์ บรรพ 5 โดยใช้นี้กับพระราชบัญญัติฉบับนี้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478
เป็นต้นมา

สำหรับเรื่องการรับบุทรบุญธรรมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5
ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการจดทะเบียนไว้ใน มาตรา 1598/27 ซึ่งบัญญัติว่า "การรับ
บุทรบุญธรรมจะสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย" และมาตรา 1598/31 ซึ่งบัญญัติ
ว่า "...การเลิกรับบุทรบุญธรรม จะสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย" เมื่อเป็น
ดังนี้พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 จึงได้บัญญัติวิธีการเกี่ยวกับการจดทะเบียน
การรับบุทรบุญธรรมและการจดทะเบียนเลิกรับบุทรบุญธรรมไว้ในมาตรา 22 และ
23 มีใจความดังนี้

มาตรา 22 "การจดทะเบียนรับบุทรบุญธรรม ให้ผู้รับบุทรบุญธรรมและบุคร
บุญธรรมเป็นผู้ร้องขอ

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/36.

ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมครั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่เวลานั้น หรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นความจริง ห้ามมิให้รับจดทะเบียน

ถ้านายทะเบียนไม่ยอมรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ผู้ร้องขอจดทะเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยื่นคำร้องต่อศาลก็ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เมื่อศาลได้ส่วนใดก็ตามว่าการได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายครบถ้วนแล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งไปให้รับจดทะเบียน"

มาตรา 23 "การจดทะเบียนเด็กรับบุตรบุญธรรมโดยความตกลงนั้น ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนทั้งสองฝ่ายร้องขอ

ถ้าศาลพิพากษาให้เลิกถอนหรือเลิกการรับบุตรบุญธรรม ให้นำมาตรา 16 มาบังคับโดยอนุโลม

(มาตรา 16 เมื่อศาลได้พิพากษาให้เลิกถอนการสมรส หรือให้หย่ากันแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้นายทะเบียนบันทึกไว้ในทะเบียนก็ได้ แต่ต้องยื่นสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุดที่รับรองว่าถูกต้องแล้วต่อนายทะเบียน)

เมื่อได้อ่านคัมภีร์กฎหมายในมาตราทั้งสองของพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แล้ว จะเห็นได้ว่ายังโบราณอยู่มาก กับบทมาตรา 22 ให้ถ้อยคำว่า "ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนในหอเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมครั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว" ซึ่งเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เนื่องจากมีพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ประกาศใช้บังคับ ซึ่งการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม แม้จะปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายใน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว นายทะเบียนก็ยังไม่สามารถจะรับจดทะเบียนให้ได้
 ของผ่านชั้นทอนตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม แม่ว่ายังมิได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติจดทะเบียน
 ครอบครัว พ.ศ. 2478 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.
 2522 แต่กระทรวงมหาดไทยก็ได้มีหนังสือสั่งการถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด และ
 ปลัดกรุงเทพมหานคร ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยเคร่งครัด

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2482 ขึ้นเพื่อ
 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 บางประการ โดยวาง
 หลักเกณฑ์ให้คู่สมรสยื่นคำร้องขอจดทะเบียนก่อนที่ในบางกรณีได้ ซึ่งนับเป็นฉบับ
 ที่ 2 และโดยที่กระทรวงมหาดไทยเห็นว่า บรรดาระเบียบปฏิบัติและคำสั่งต่าง ๆ ซึ่ง
 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการไปแล้วตั้งแต่เริ่มขึ้นจนกระทั่งบัดนี้มีมากครั้งมากฉบับ อีกทั้ง
 พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ยังมีถึง 2 ฉบับ จึงเห็นว่าควรจะได้ประมวลระเบียบ
 การเกี่ยวกับจดทะเบียนครอบครัวนี้ และเพิ่มวิธีปฏิบัติเพื่อให้การเป็นไปตามพระราช-
 บัญญัติทั้งสองฉบับ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป โดยใช้ชื่อว่า "ระเบียบ
 การจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2483" ซึ่งในระเบียบนี้ได้กล่าวถึงเรื่องการจด
 ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ไว้ในข้อ 45 - 50 และการจดทะเบียนเลิกการรับบุตรบุญธรรม
 ไว้ในข้อ 51 - 56

ในระเบียบการจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2483 นั้น เลขมาตราตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ระบุถึงไว้ในระเบียบยังใช้เลขมาตราตามประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับเก่าอยู่ ยังมีได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519 แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การ
 ปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย กรมการปกครองจึงได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการ-

จังหวัดทุกจังหวัด และปลัดกรุงเทพมหานคร ให้ทราบถึงการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ศึกษาทำความเข้าใจโดยย่อแต่

จากการศึกษาระเบียบการจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2483 นี้ มีเรื่องซึ่งนำหทัยกษัตริย์มาวินิจฉัยอยู่ว่า ข้อความบางตอนจำเป็นต้องระบุไว้หรือไม่ เช่น เรื่องที่เขียนไว้ว่า ถ้าปรากฏว่ามีให้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 แล้ว ห้ามมิให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนให้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเงื่อนไขต่าง ๆ ไว้ ซึ่งถือเป็นกฎหมายนั้น ถ้าการรับบุตรบุญธรรมไม่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือทำผิดเงื่อนไขที่ระบุไว้ในกฎหมาย ก็ถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว เพราะเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนนั้น จะรับจดทะเบียนให้ใดเฉพาะ เรื่องที่ทำถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แม้มิไ้ระบุเอาไว้ก็ไม่มีนายทะเบียนคนไหนรับจดทะเบียนสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายให้อยู่แล้ว นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้เฉพาะสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ของกฎหมายเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดพลาดในการปฏิบัติงานของเกิดขึ้นได้เสมอ เจ้าหน้าที่อาจรับจดทะเบียนไปโดยซัดทอดกฎหมายก็ได้ ซึ่งอาจเป็นการประมาทเลินเล่อ หรือความหลงลืมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเรื่องนี้สำนักทะเบียนกลางกระทรวงมหาดไทย ได้วางแนวทางในการปฏิบัติแก้ไขไว้ดังตัวอย่าง

หนังสือสำนักทะเบียนกลาง กรมมหาดไทย ที่ 393/2493 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2493 ความว่า นายทะเบียนได้รับจดทะเบียนให้แล้วส่งไปยังสำนักทะเบียนกลาง มีปัญหาว่า เมื่อนายทะเบียนหรือผู้ร้องทราบเหตุเช่นนี้ภายหลังว่า ผู้ขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมอายุไม่ครบ 30 ปี ซัดทอดบทบัญญัติมาตรา 1512 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (กฎหมายเก่า, กฎหมายใหม่ มาตรา 1598/19) บุคคลใดจะเป็นผู้ทำการเพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมนั้นได้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติให้อำนาจแก่ผู้ร้องขอจดทะเบียน

ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม หรือนายทะเบียนเพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม นั้นโดยพลการ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จำต้องพิจารณาว่าวินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ เมื่อมีส่วนใดเสียร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอนเสียได้ ถ้าศาลสั่งให้เพิกถอนการรับบุตรบุญธรรมแล้ว ผู้มีส่วนใดเสียต้องยื่นสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุดที่รับร้องอุทธรณ์แล้วต่อนายทะเบียน เพื่อให้นายทะเบียนบันทึกไว้ในทะเบียน ถึงความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 23 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ดังนี้¹

พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 นี้ นับว่ามีความสำคัญมาก อันหนึ่งในการรับบุตรบุญธรรม เพราะไม่ว่าจะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างไร หรือในกรณีขอเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว หากว่ายังมีได้จดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมก็ยังไม่มีความกฎหมาย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่พระราชบัญญัตินี้ยังมีได้มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยขึ้น และให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ซึ่งได้ตราชำระใหม่ และประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2519 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ซึ่งเพิ่งจะบัญญัติใช้เช่นกัน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จึงเป็นไปตามหนังสือสั่งการของกระทรวงบาง ของกรมบาง ซึ่งออกมาหลายครั้งหลายฉบับตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นว่าถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ใหม่ ก็จะทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

---

¹ กรมการปกครอง, "คู่มือการปฏิบัติงานทะเบียนครอบครัวและพินัยกรรม," (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525), หน้า 344.

ส่วนที่ 3 การรับบุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522

การรับบุตรบุญธรรมซึ่งแต่เดิมกระทำกันอยู่เฉพาะในหมู่เครือญาติ และกระทำด้วยความเมตตา มุ่งถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ โดยต้องการให้เด็กมีพ่อแม่มีครอบครัวที่อบอุ่นและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กอมาสภาพของสังคมและจิตใจของบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไป การรับบุตรบุญธรรมได้กระจายออกไปสู่บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ญาติพี่น้องของเด็กทั้งในและนอกประเทศ โดยวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของผู้รับบุตรบุญธรรมและประโยชน์ของผู้จัดหาเด็กให้ไปเป็นบุตรบุญธรรม โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็ก ในขณะที่นั้นผู้ใดหรือองค์การใดมีเด็กที่ส่งออกนอกประเทศได้เปรียบเสมือนมีทองอยู่ในมือ เพราะมีชาวต่างประเทศต้องการเด็กต่างประเทศไปเลี้ยง เป็นบุตรบุญธรรมเป็นจำนวนมาก รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก จึงได้ตราพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมขึ้น และประกาศใช้บังคับในปี พ.ศ. 2522 เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ตลอดจนเด็กที่จะถูกนำออกไปนอกราชอาณาจักรในรูปของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งผลของพระราชบัญญัตินี้ทำให้การรับผู้เยาว์ เป็นบุตรบุญธรรมทุกรายจะต้องได้รับการตรวจสอบกลั่นกรองตามกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ได้เป็นที่แน่ใจว่า การรับบุตรบุญธรรมจะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก เป็นสำคัญ และเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบิดามารดาที่แท้จริงของเด็ก ตลอดจนประโยชน์ของผู้ที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 พอจะสรุปได้ดังนี้

1. การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะ เป็นเด็กที่มีบิดามารดาหรือเด็กกำพร้าอนาถาถูกทอดทิ้ง และไม่ว่าคนขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะเป็นชาวไทยหรือต่างประเทศจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ทุกราย

2. การยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ต้องยื่น ณ ภูมิลำเนาของผู้ขอรับเด็ก
เป็นบุตรบุญธรรม
3. จะต้องมี การสอบสภาพครอบครัวของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม
4. จะต้องมี การทดลองเลี้ยงดูเด็กเป็น เวลาอย่างน้อย 6 เดือน เว้นแต่ผู้ที่ได้รับ
รับการยกเว้น 12 ประเภท คือ พิธีร่วมบิดาภรรยา พิธีร่วมบิดาหรือมารดา ทวด ปู่ ย่า ตา
ยาย ลุง ป้า น้า อา หรืออยู่ปกครองตามกฎหมายของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ต้องทดลอง
เลี้ยงดู
5. ก่อนจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม จะต้องมี บอมนุมัติจากคณะกรรมการ
การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่คณะกรรมการฯ มอบหมาย

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมนั้นนอกจากจะต้องเป็นไปตาม
หลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ทาง
สังคมสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 อีกด้วย
จึงจะไปจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.
2478 ได้ ซึ่งหน่วยงานที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้ได้แก่ กรมประชาสงเคราะห์ หรือส่วน
ราชการที่กรมประชาสงเคราะห์มอบหมาย หรือองค์การสวัสดิภาพเด็กที่ได้รับใบอนุญาตจาก
อธิบดีดำเนินการเพื่อให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม
รายละเอียดและขั้นตอนต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522
นี้ จะได้อธิบายถึงโดยละเอียดในบทต่อไป